

YMPÄRISTÖKASVATUS- SUUNNITELMA

HEINOLAN SEURAKUNTA[†]

Ympäristötyöryhmä (päivitetty 2020)

YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ

1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TEOLOGISET LÄHTÖKOHDAT
2. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS
3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEET
4. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA
5. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN
6. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA
 - 6.1. VARHAISKASVATUS
 - 6.2. VARHAISNUORISOTYÖ
 - 6.3. NUORISOTYÖ – RIPPIKOULUTYÖ – KOULUTYÖ
 - 6.4. AIKUISTYÖ
 - 6.5. DIAKONIA
 - 6.6. LÄHETYSTYÖ
 - 6.7. MUSIIKKITYÖ
 - 6.8. SAIRAALASIELUNHOITO
 - 6.9. JUMALANPALVELUSELÄMÄ
7. TYÖMUOTOJEN VASTUUHENKILÖT
8. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS
9. MENETTELY SEURANNAN, ARVIOINNIN JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUDEN TAKAAMISEKSI
10. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN
11. YMPÄRISTÖKASVATTAJAN KYMMENEN KULTAISTA OHJETTA
12. LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

LÄHTEET

***Herra asetti ihmisen Eedenin puutarhaan
viljelemään ja varjelemaan sitä.***

1. Moos 2:15

1. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TEOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

1.1. Luomakunta

Evankelis-luterilaisen kirkon ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon, joka määrittelee ihmisen ja Jumalan, ihmisen ja ihmisen sekä ihmisen ja luonnon välisen suhteen toisiinsa. Näihin suhteisiin kuuluvat: luonnon merkitys ihmiselle ja ihmisen oma vastuu ympäristöstä ja toisesta ihmisestä sekä ihmisen vastuu luonnosta ja toisesta ihmisestä Jumalalle.

Apostolisessa uskontunnustuksessa (siinä, joka kirkoissa useimmiten luetaan) tunnustamme uskovamme ”Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan Luojaan”. Pohjana ovat Raamatun luomiskertomukset. Niiden tarkoitus ei ole kuvata luomista luonnontieteen kielellä ja käsitteillä, vaan enemmänkin osoittaa ihmisen paikka ja tehtävä luomakunnan **hallinnassa, varjelussa ja vastuullisessa käytössä**.

Ympäristökasvatuksen teologisten lähtökohtien tematiikka alleviivaa ympäristön tilan varjelemista. Viljelyn, varjelun ja rakkauden kaksoiskäskyn (”Rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”) piiriin tulee sisällyttää nekin sukupolvet, jotka ovat vasta edessäpäin:

Jos maapallon nykyinen ikä ajatellaan yhdeksi vuodeksi, astui ensimmäinen ihminen maailmannäyttämölle joulukuun viimeisenä päivänä klo 23. Kirjallisia tietoja ihmisestä on jäänyt talteen viimeisen minuutin ajalta. Nykyinen tekniikan aikakausi on tässä mittakaavassa muutamana sekunnina mittainen.

Sanotaan, että noitten viimeisten sekuntien aikana ihminen on kuitenkin ehtinyt tuhota huomattavan osan tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksista.¹

Kristillisen ympäristökasvatuksen tavoitteena on, että ihminen etsii ja toteuttaa ympäristömyönteistä elämäntapaa yhdessä toisten ihmisten kanssa Jumalan luomana ja Jumalalle vastuullisena olentona. ”Kirkot ovat arvoaikuttajia yhteiskunnissaan muun muassa kasvatustyön kautta. Ympäristöuhkien edessä kristillisten yhteisöjen tulee uudistua hengellisesti ja toteuttaa myös käytännön ratkaisuissaan ekologista vastuuta”.²

Ympäristökasvatusta tulee toteuttaa seurakunnan kaikissa työmuodoissa ja johdon tulee sitoutua ympäristökasvatuksen edistämiseen. Parhaimmillaan ympäristökasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikessa toiminnassa.

Ympäristökasvatuksessa tulee huomioida ympäristökäsitteen monet ulottuvuudet, kuten teologinen, ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen, eettinen ja esteettinen ympäristö. Ympäristökasvatuksen lähtökohta on kirkon uskon teologinen tulkinta. Teologisen arvioinnin lisäksi ympäristökasvatuksessa kiinnitetään huomiota luontoon, ihmisten elämäntilanteeseen sekä vallitsevaan kulttuuriin. Myös taloudellisia arvoja arvioidaan kirkon uskon näkökulmasta, jolloin pidetään esillä myös kristillistä etiikkaa.

¹ Vuorinen 1983, 96.

² Kainulainen 2010, 70.

1.2. Usko ja elämäntapa

Kirkon ympäristödiplomilla on samat hengelliset ja teologiset lähtökohdat kuin kirkkomme ilmasto-ohjelmalla: kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus.³

1.2.1. Kiitollisuus

”Metsä on kirkkoni” on monen suomalaisen kokemus ja yksinkertainen uskontunnustus. Hänen suhteensa luontoon perustuu kiitollisuuteen Jumalan luomasta kauniista luonnosta ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen sen kanssa. Se vastaan myös kristillisen teologian käsityksiä. Tämä kiitollisuus voi tulla myös muutosvoimaksi suojella luontoa ja tehdä omia käytännön ratkaisuja.⁴

1.2.2. Kunnioitus

Vakaumus, että kolmiyhteinen Jumala on luonut maailman, mahdollistaa ajatella sitä pyhänä paikkana. Tällainen asenne muuttaa nykyisiä käsityksiä ihmisen asemasta osana luontoa, suit-sii ihmisen luontaista ahneutta ja suuntaa huomion vastuullisempaan elämään luomakunnan jäsenenä.

1.2.3. Kohtuus

Jeesus kutsui seuraajiaan yksinkertaisen elämäntavan toteuttajiksi. Siihen kuuluu olennaisten asioiden erottaminen turhanpäiväisistä tarpeista. Ihminen voi näin olla osa todellista vastakulttuuria kohtuuttomalle kulutuskeskeisyydelle. Eikä se vaadi mahdottomia: hiljentymistä, rukousta, kohtuullisia elämäntapoja ja eettisiä valintoja. Laatu voi korvata määrän.

Lähdekirjallisuus:

Heinolan seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma 2009. Koonnut Eija Leskinen.

Kainulainen, Pauliina: Teologia kannustaa ja haastaa. – Ympäristökasvatus seurakunnissa. Toim. Sipiläinen, Ilkka & Tukeva, Pekka. Helsinki: Kirjapaja 2010.

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma 2008. Kirkkohallitus.

Kouvolan seurakuntayhtymän ympäristökasvatussuunnitelma 2012-2019.. Luku 2: Ympäristökasvatuksen teologiset lähtökohdat. Laatinut Marko Marttila.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Kirkkohallitus.

Vuorinen, Ilpo: Uskon aapiskirja. Helsinki: Kirjapaja 1983.

³ Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012, 14.

⁴ Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen ev-lut kirkon ilmasto-ohjelma 2008, 38.

2. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TARKOITUS

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan elinikäistä oppimisprosessia, jossa ihmiset tulevat tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä ja myös omista rooleistaan ympäristön hoitajina ja säilyttäjinä – viljelijöinä ja varjelijoina.

Heinolan seurakunnan ympäristökasvatuksen tarkoituksena on, että seurakuntalainen ymmärtää ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Kasvatuksen tulisi kehittää seurakuntalaisen teologista ajattelua, herättää kiinnostusta luonnon ympäristöön sekä edistää seurakuntalaisen luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Tämä globaali oikeudenmukaisuus ja sen toteuttaminen seurakunnan toiminnassa on tärkeä osa Kirkon ympäristödiplomia. Kirkon ympäristödiplomi on luomakunnan varjelemisen apuna ja sen ensimmäinen versio kehitettiin Kirkkohallituksen Diakonia- ja yhteiskunnallisen työn osastolla 2001.

3. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TAVOITTEET

Ympäristökasvatuksen tavoitteena Heinolan seurakunnassa on kasvattaa ihmisiä tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten ja ekologisten tekijöiden riippuvuudesta toisistaan ympäristössämme. Tavoitteena on myös luoda yksilöille, ryhmille ja koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja.

Seurakunnan ympäristökasvatus perustuu kristilliseen luomisuskoon. Kaikella luodulla on myös itseisarvo. Jumalan siunaamaa ei saa kohdella miten hyvänsä – Raamattu opettaa kohdustallista elämäntapaa.

4. YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA

Ympäristödiplomin mukainen ympäristökasvatussuunnitelma on Heinolan seurakunnan laatima toimenpide-ohjelma, joka antaa konkreettisen työkalun ympäristökasvatuksen toteuttamiselle seurakunnassa yhdessä ja erikseen eri tehtävälueilla.

5. YMPÄRISTÖKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Ympäristökasvatuksen tulisi olla myös konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta. Hyvässä ympäristökasvatuksessa yhdistyvät tieto, tunne ja toiminta, jolloin kasvatuksen tavoitteita ovat:

1. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana luontoa.
2. Tuetaan ilon ja innostuksen kokemista luonnossa.
3. Tuetaan käsitystä omasta itsestä osana ympäröivää ihmisyyhteisöä ja yhteiskuntaa.

4. Tuetaan oman roolin kokemista merkitykselliseksi omassa lähipiirissä, työyhteisössä ja koko yhteiskunnassa.
5. Tuetaan luottamuksen syntymistä omiin ja yleisiin vaikutusmahdollisuuksiin.
6. Tuetaan tietoisuuden muodostumista olemassa olevista ympäristöongelmista.
7. Opitaan näkemään ympäristöongelmien taustoja ja oman toiminnan kytkeytymistä niihin.
8. Analysoidaan ja arvioidaan kriittisesti omia toimintatapoja.
9. Opitaan ympäristövastuullisempia, kestävämpiä toimintamalleja.
10. Iloitaan omasta ympäristöystävällisestä toiminnasta, jonka avulla saadaan aikaan muutoksia ja pystytään vaikuttamaan ympäristöä koskeviin asioihin.

6. YMPÄRISTÖKASVATUS ERI TYÖMUODOISSA

Kristillisen ympäristökasvatuksen tulee painottaa ihmisen vastuullisuutta Jumalan edessä, luonnon suojelua ja elinympäristöjen vaalimista sekä tukea lapsen ja nuoren kasvua aktiiviseksi ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi seurakunnan jäseneksi.

Seurakuntalaisiin ja muihin sidosryhmiin kohdistuva ympäristökasvatus on seurakunnan ulkoista ympäristökasvatusta. Maailmanlaajuinen oikeudenmukaisuus merkitsee, että ihmisen tulee kantaa vastuunsa suhteessa lähimmäiseen sekä lähellä että kaukana. Ihminen on vastuussa niin tekemisistään kuin tekemättä jättämisistään. Kristillisen oikeudenmukaisuuden pohjana on Uuden testamentin sanoma, jossa kristittyjä kehoitetaan keskinäiseen jakamiseen ja vastuuseen kaikista lähimmäisistä.

6.1 VARHAISKASVATUS

Varhaislapsuus muodostaa tärkeän ajan oppia arvoja ja elämäntapaa. Kasvatuksessa tulee ottaa huomioon lapselle ominainen tapa oppia. Pieni lapsi kokee ympäröivän maailman aistien kautta (haistaa, maistaa, koskettaa). Kasvatuksessa tulee huomioida, että tiedollisen aineksen lisäksi tuetaan myönteisiä tunteita luontoa kohtaan, kokemuksellisuutta ja luontoherkkyyttä.

Tärkeää on turvallisuudentunteen ja luottamuksen syntyminen. Aikuisten myönteinen usko tulevaisuuteen ja ympäristöuhkiin antaa lapsellekin rohkeutta kohdata tuleva elämä myönteisenä mahdollisuutena. Lapselle tulisi antaa jo varhaisessa vaiheessa mahdollisuus oppia mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittavaan elämisen malliin. Lapsen tulisi oppia arvostamaan omaa elinympäristöään ja hänen tulisi saada mahdollisuus tutustua omaan lähiympäristöönsä luontoon.

Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

Varhaiskasvatus on lainannut osan ympäristökasvatustavoitteestaan Suomen luontoliitolta. Samalla tavoin kuin jokaisella ihmisellä on oma arvonsa toisten ihmisten arvostuksesta riippumatta, on jokainen eliö arvokas juuri sellaisena kuin se on. Luontoliiton tavoitteet on kiteytetty 4 T:hen (*Lähde: Lapsen vuoro kulkea ja kuljettaa. Lapsen ympäristökasvatus luontokerhotoiminnassa. Luonto-Liitto ry 2000.*):

- Tunne.** Oma luontosuhde. Toiminta luonnossa vaikuttaa merkittävästi luontosuhteenkehittymiselle.
- Tieto.** Lapsi on kiinnostunut luonnosta ja ymmärtää ihmisen riippuvuuden siitä. Lapsi ymmärtää omien tekojensa vaikutuksen ympäristöön.
- Tahto.** Lapsessa kehittyy usko ja ajatus siitä, että hän voi vaikuttaa oman lähiympäristönsä asioihin.
- Toiminta.** Lapsi käyttäytyy kunnioittavasti luontoa ja ympäristöä sekä muita ihmisiä kohtaan.

Varhaiskasvatuksen konkreettiset tavoitteet:

- Ympäristökasvatusta pidetään ympärivuotisena, luontevana ja tärkeänä osana toimintaa.
- Roskat lajitellaan tilakohtaisesti parhaalla mahdollisella tavalla.
- Paperinkulutusta vähennetään toimistoissa sekä työntekijöiden välisessä tiedonsiirrossa.
- Sähköistä tiedonkulkua lisätään yhteistyökumppaneiden sekä toiminnan piirissä olevien perheiden suuntaan paperisen tiedottamisen tai dokumentoinnin sijaan.

Varhaiskasvatuksen konkreettiset toimenpiteet:

- Tutustutaan lähiympäristöön, luontoon ja eläinten elämään eri vuodenaikoina. Esim. seurataan muurahaispesän elämää, tehdään pieniä luontoretkiä, pidetään hartaushetkiä luonnossa jne.
- Kerhopisteissä lajitellaan roskat huolellisesti. Lapsia neuvotaan ja opastetaan jätteen lajittelussa.
- Kierrätetään vaatteita ja leluja järjestämällä kirpputoreja.
- Käytetään mahdollisimman paljon reilun kaupan tuotteita ja lähituotteita.
- Eletään/käsitellään lasten kanssa ekotapahtumien vuosikelloa. Haastetaan ja informoidaan perheitä. (Esim. Earth Hour, ekopaasto, autoton päivä, luomakunnan sunnuntai, energiansäästöviikko, älä osta mitään päivä, jne...)
- Käytetään runsaasti kierrätysmateriaalia askarteluissa, esim. kananmunakennot, maitotölkit, jogurttipurkit, korkit, piltti-purkit jne.

- Hyödynnetään kierrätysmateriaalien hankinnassa yhteistyötahoja, mm. Sectomo oy (puumateriaalia) ja Finlayson (kankaita ja vanua)
- Luonnonmateriaaleista käytämme mm. neulasia, käpyjä, lehtiä, oksia ja kiviä

6.2. VARHAISNUORISOTYÖ

Varhaisnuorisotyö koskee kouluikäisiä 7-14 vuotiaita nuoria. Pyrimme tukemaan koulujen ympäristöopetusta ja kasvatusta ekologisesta jalanjäljestä, luonnosta, luonnonsuojelusta, ekologisista päätöksistä, kierrätyksestä, kokemuksellisuudesta, rentoutumisesta ja myönteisestä uskosta tulevaisuutta kohtaan.

Haluamme opettaa kouluikäisille mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittavaa elämisen mallia käytännön toimilla, kaikissa seurakuntamme tilaisuuksissa, kerhoissa, leirillä ja tapahtumissa sekä opettaa heitä arvostamaan ja tutustumaan omaa lähiympäristönsä luontoon.

Kouluikäiselle pyritään opettamaan jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet ja kannustetaan osallistumaan ja yöpymään teltassa eräretkillä tai Partaharjun Hiippakunta tai Suurleireillä.

Opetuksissa ja hartauksissa käymme läpi Raamatun kertomuksia luonnosta ja sen käytöstä. Opetamme kouluikäisiä ymmärtämään, että kristillinen ihmiskäsitys ja luonnon kunnioittaminen liittyvät toisiinsa ja että he oppivat tulkitsemaan omaa ja läheistensä luontosuhdetta Raamatun ja kristillisen perinteen näkökulmasta.

Varhaisnuorisotyön ympäristökasvatuksen tavoitteet

Tunne	Kouluikäinen oppii luonnon tärkeydestä kerhoissa, leireillä ja hartauksissa.
Tieto	Kouluikäinen ymmärtää oman päivittäisten tekojensa seuraukset luontoon.
Tahto	Kouluikäinen tahtoo tarkastella omaa elämäntapaansa, valintojen seurauksia ja opetella luontoa suojelevia tapoja toimia arjessa.
Toiminta	Kouluikäinen kunnioittaa luontoa, oppii tutustumaan, liikkumaan ja toimimaan luonnossa ja osallistumaan esim. Partaharjun telttaleireille.

Varhaisnuorisotyön konkreettiset tavoitteet:

- Ympäristökasvatusta pidetään ympärivuotisena, luontevana ja tärkeänä osana toimintaa.
- Roskat lajitellaan tilakohtaisesti parhaalla mahdollisella tavalla.
- Paperinkulutusta vähennetään toimistoissa sekä työntekijöiden välisessä tiedonsiirrossa.
- Sähköistä tiedonkulkua lisätään yhteistyökumppaneiden sekä toiminnan piirissä olevien perheiden suuntaan paperisen tiedottamisen tai dokumentoinnin sijaan.

Varhaisnuorisotyön konkreettiset toimenpiteet:

- Tutustutaan kerhoissa ja leireillä lähiympäristöön, luontoon ja eläimiin, esim. luontopoluilla ja luontoaiheisilla kisoilla, tehtävillä tai tietovisoilla.
- Kerhopisteissä, erityisesti kokkikerhoissa ja leireillä lajitellaan roskat huolellisesti ja neuvotaan ja opastetaan jätteiden lajittelussa.
- Pienoismallikerhoissa huolehditaan kierrätyksestä ja turvallisuudesta: käsittely/vaaralliset aineet lukollisissa ja ilmastoiduissa tiloissa
- Kierrätetään tavaroita esim. tuomalla leirille kierräyslahja.
- Käytetään kierrätysmateriaalia askarteluissa, esim. kananmunakennot, pääsiäismunarasiat, maitotölkit, purkit ja lahjoitetut tapetit ja kankaanpalat
- Leireillä huolehditaan pelivälineistä ja laitetaan turhat valot ja virtalaitteet pois päältä.
- Käytetään mahdollisimman paljon reilun kaupan tuotteita ja lähituotteita.
- Informoidaan kouluikäisiä ekotapahtumien vuosikellosta, esim. Earth Hour, ekopaasto, autoton päivä, luomakunnan sunnuntai, energiansäästöviikko ja älä osta mitään päivä
- Tutustutaan pakkausten tuotteiden ympäristömerkkeihin
- Opetetaan ”roska päivässä” tekoon

6.3. NUORISOTYÖ

Nuorisotyössä kohdataan 15-18 vuotiaita nuoria. Nuoret ovat ryhmänä varsin valveutuneita ympäristökysymyksissä. Nuorisotyön parissa kohdataan nuoria, jotka säännöllisesti osallistuvat erilaisiin ympäristöaiheisiin tapahtumiin ja mielenilmauksiin. Lisäksi nuoret kokevat yhä enenevässä määrin ahdistusta ympäristöön ja tulevaisuuteen liittyvistä asioista. Toiminnassamme meidän tulee ylläpitää toivoa ja pyrkiä siihen, että emme osaltamme lisää nuorten kokemaa ympäristöahdistusta.

Nuorisotyössä on tärkeää pitää yllä keskustelua arvoista ja elämäntavoista, sekä niiden vaikutuksesta luontoon. Luomakuntaa ja sen hyvinvointia voidaan pitää esillä nuortenilloissa esimerkiksi opetuksissa ja kulutusvalinnoissa esimerkiksi nuorille tarjottavan iltapalan suhteen. Mahdollisuuksien mukaan toimintatapojen luomisessa ja kehittämisessä on syytä kuulla nuoria ja heidän mielipiteitään. Ympäristöahdistuksen yksi aiheuttaja on, että nuoret kokevat yksittäisen ihmisen vaikutusmahdollisuuksien olevan vähäiset. Siksi tulisi olla tärkeää osoittaa, että kirkko suurempana toimijana ottaa ympäristöasiat todesta. Huomioidaan toiminnassa mm. ympäristöviikko ja muita luontoon liittyviä teemapäiviä ym.

Nuorisotyössä opetetaan ja keskustellaan ihmisen suhteesta luontoon ja luomakuntaan sekä siitä mikä on ihmisten vastuu luomakunnasta. Leireillä ja illoissa huolehditaan kierrätyksestä, pidetään esillä paikka jonne voi jättää tyhjät pullot, minimoidaan ruokahävikki ja kiinnitetään huomiota hankintojen vastuullisuuteen ja kestävyYTEEN.

Nuorisotyön konkreettiset tavoitteet:

- Ympäristökasvatus tuodaan kiinteäksi osaksi toimintaa.
- Roskat lajitellaan tilakohtaisesti parhaalla mahdollisella tavalla.
- Paperia kulutetaan mahdollisimman vähän, työntekijöiden välinen yhteydenpito sähköisin menetelmin aina kun se on mahdollista
- Toimivimmat kanavat yhteydenpitoon nuorten kanssa ovat sähköiset viestimet ja sosiaalinen media, korostetaan niiden käyttöä yhteydenpidossa ja tapahtumista ilmoittamisessa.

Nuorisotyön konkreettiset toimenpiteet:

- Toimintaa järjestetään mahdollisuuksien mukaan myös ulkona
- Tarjolla aina kasvukunnan tuotteita, suositaan vastuullisesti tuotettua
- Nuorteniloissa ei käytetä kertakäyttötuotteita
- Tuodaan toiminnassa esille erilaiset ympäristötapahtumat (mm. Earth Hour, ympäristöviikko jne.) ja suunnitellaan ohjelmaa niiden ympärille
- Hankinnoissa suositaan kierrätystä sekä vastuullisuutta ja pyritään käyttämään jo olevia materiaaleja mahdollisimman tehokkaasti uusien ostamisen sijaan
- Työntekijät toimivat itse esimerkkeinä mm. kierrätyksen osalta
- Leireillä liikutaan ulkona ja luonnossa, tutustutaan ympäristöön
- Elintarvikehankinnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että hävikkiä syntyy niin vähän kuin mahdollista

6.4. RIPPIKOULUTYÖ

Rippikoulutyö kokoaa yhteen suuren osan 15-vuotta täyttävien ikäluokasta, lisäksi vuosittain on joitakin yksityisrippikouluja aikuisille. Eryteisesti nuorten parissa ympäristökysymykset nousevat esiin myös nuorten omasta aloitteesta. Nuorten kysymyksille ja ajatuksille luonnosta ja luomakunnasta on rippikoulussa varattava aikaa. Rippikouluissa tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä liikkumaan luonnossa ja opettaa luontoa arvostavaa käyttäytymistä ja luonnon monimuotoisuuden merkitystä.

Rippikoulutyön tavoitteena on, että nuori ymmärtää vastuunsa luomakunnasta ja näkee itsensä oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana. Rippikouluopetuksessa on syytä pitää esillä ihmisen suhdetta luomakuntaan muun muassa Raamatun näkökulmasta ja näin ohjata nuori ymmärtämään kristillinen näkemys luonnon pyhyydestä ja koskemattomuudesta. Tätä kautta nuorta voidaan myös ohjata tarkastelemaan oman elämäntapansa merkityksen suhteessa luontoon. Ympäristökysymyksissä rippikoulujen ohjaajilla on suuri vastuu. On ensiarvoisen tärkeää, että työntekijät huomioivat myös omassa toiminnassaan ympäristövastuun, ja ympäristöteema huomioidaan jo rippikoulujen suunnittelussa. Kristillinen arvopohja edellyttää huolenpitoa luomakunnasta ja ympäristönsuojelua.

Rippikouluissa työskennellään luonto – ja luomakunta-aiheiden parissa. Rippikoulun eettisen opetuksen tavoitteena on opettaa nuoret käsittelemään moraalisia kysymyksiä monilta elämän alueilta, yksi tärkeä alue ovat ympäristökysymykset ja henkilökohtainen suhde luontoon. Pyrkimyksenä on saada nuorille myönteisiä kokemuksia ja elämyksiä luonnosta.

Rippikoulutyön konkreettiset tavoitteet:

- Kristillisten arvojen pohjalta nouseva ympäristökasvatus on kiinteä osa rippikouluja
- Roskat lajitellaan ja ruokahävikki minimoidaan.
- Lisätään sähköistä viestintää koteihin
- Ohjata nuoria ympäristön kannalta vastuulliseen toimintaan
- Rippikoululainen ymmärtää, että luonnolla ei ole vain käyttöarvoa, vaan myös Jumalan luomistyöhön perustuva itseisarvo

Rippikoulutyön konkreettiset toimenpiteet:

- Opetetaan nuoria lajitteluun ja edellytetään jätteiden lajittelua
- Leireillä ja nuortentilassa on koko ajan pullonkeräys
- Kartonkeja, papereita ja muita materiaaleja uusiokäytetään
- Ennakkokokouksissa ja vanhempainilloissa ei käytetä kertakäyttöastioita
- Suositaan kimpakyytejä mm. kokousmatkoilla ja yhteiskuljetuksia leireille ja tapahtumiin
- Rippikoulussa opetetaan ihmisen toimijuudesta luomakunnassa ja vastuullisuudesta luomakuntaa kohtaan. Lisäksi leireillä liikutaan luonnossa.
- Rippikoulujen asioista tiedotetaan esimerkiksi WhatsApp ryhmissä tai muulla sähköisellä viestimellä
- Isoskoulutuksessa huomioidaan myös ympäristökysymykset ja opetetaan isosia leiriolosuhteissa huomioimaan mm. lajittelu
- Yhteistyössä leirikeskusten kanssa lisätään kasvisruuan osuutta
- Vältetään turhia tulosteita

6.5. AIKUISTYÖ

Aikuistyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Aikuiset tuntevat Jumalan Luojana ja Isänä, ymmärtävät ihmisen osaksi luomakuntaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä.
- Seurakuntalaiset arvostavat itseään ja muita Jumalan luomina sekä noudattavat terveellisiä elämäntapoja.
- Aikuiset tahtovat olla mukana viljelemässä ja varjelemassa Jumalan luomaa maailmaa sekä siirtävät kristillisiä elämänarvoja tulevalle sukupolvelle.
- Aikuistyössä herätetään kiinnostusta luonnonympäristöön sekä ohjataan seurakuntalaisia luonnon monimuotoisuutta säilyttävään ja ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen.

- Seurakuntalaiset kykenevät tekemään eettisesti ja teologisesti perusteltuja valintoja ihmisen ja luonnon suhteen sekä näkemään valintojen seurauksia.
- Seurakuntalaisia opastetaan kohtuullisuuteen ja yksinkertaiseen elämäntapaan sekä omastaan jakamiseen lähellä olevan ja kaukaisen lähimmäisen hyväksi.
- Seurakuntalaiset kokevat iloa ja kiitollisuutta luomakunnasta.
- Seurakuntalaiset arvostavat menneiden sukupolvien työtä sekä ymmärtävät ihmisen aseman luonnon ja rakennetun ympäristön historiassa.
- Aikuistyössä tuetaan aviopareja perheen säilymiseksi yhteiskunnan turvallisena perusyksikkönä.

Aikuistyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Ihminen luomakunnan viljelijänä ja varjelijana on esillä julistuksessa, raamattuopetuksessa sekä luento- ja keskustelutarjoissa.
- Julistuksessa pidetään esillä lepopäivän pyhittämisen ja muiden käskyjen merkitystä elämää varjelevana Jumalan tahtona.
- Raamattu- ja keskustelupiireissä etsitään yhdessä keskustellen kristillistä elämäntapaa ja arvioidaan omaa elämää Jumalan sanan valossa.
- Kylvön siunaus.
- Laavuhartaudet, luonto- ja patikkaretket
- Kirkkokahvilatoiminta tukemassa yhteisöllisyyttä.
- Haravointi ja muu talkootoiminta ympäristön kunnostamiseksi.
- Tarjoilujen järjestämisessä pyritään kohtuullisuuteen ja suositaan terveellisiä vaihtoehtoja.
- Yhteiskuljetukset ja kimppakyydit.
- Retkillä sekä ruska- ja hiihtomatkoilla tutustutaan eri paikkakuntien luontoon, kirkkoihin ja historiaan.
- Työntekijät ja vapaaehtoiset toimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, välttävät materiaalin tuhlausta ja lajittelevat jätteet sekä noudattavat kohtuullisuutta kaikessa toiminnassa.

6.6. DIAKONIATYÖ

Diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa ihmisen kohtaamista antamalla hengellistä, sosiaalista, aineellista ja hoidollista tukea sitä tarvitsevalle sekä lähimmäisen vastuun edistämistä Heinolassa. Lähimmäisvastuuseen kuuluu kokonaisvaltaisesti ihmisen elinympäristön muodostavat tekijät.

Tavoitteena on tukea ihmisen arkipäivässä selviytymistä ja siinä jaksamista. Diakoniatyöntekijät antavat kuuntelu- ja keskusteluapua elämän haasteissa, ohjaavat mm. talouden hallintaa ja myöntävät harkinnan mukaan ruoka- tai muuta aineellista apua.

Tavoitteet:

1. Diakoniatyöntekijöiden omat työtavat

- Auton käyttöön kiinnitetään huomiota työpäivän suunnittelulla ja huomioimalla mahdollisuudet työntekijöiden yhdistettävissä oleviin matkoihin. Huomioidaan pyöräily ja julkinen liikenne mahdollisuutena työpäivän aikana tehtäviin työmatkoihin.
- Hyödynnetään digitekniikkaa kokouksissa ja koulutuksissa (Teams, Webnaarit, WhatsApp)
- Skannataan asiakirjoja kopiointin sijaan.
- Materiaalihankinnoissa suositetaan paikallista toimijaa ja kiinnitetään huomio alkupe-
rämaahan.
- Toiminnassa hyödynnetään ”materiaalipankkia” yhdessä toisten työmuotojen kanssa.
- Kierrätetään käyttötavara tilanteen mukaan huomioiden (asiakkaat, kirpputorit).
- Minimoidaan jätteen määrä ja huomioidaan oikea jätteiden käsittely omissa työpis-
teissä.
- Diakoniatyöntekijä huolehtii ajantasaisesta tietoperustastaan ympäristöasioissa ja hallitsee opastuksen osana auttamistyötä.

2. Leirit ja retket

- Huolehditaan jätteiden oikeasta kierrätyksestä ja tiedotetaan osallistujille asiasta.
- Vältetään kertakäyttöastioiden käyttöä. Mahdolliset kertakäyttöastiat ovat kierrätys-
materiaalista valmistettuja.
- Yhteiskuljetukset mahdollisuuksien mukaan.

3. Asiakkaat

- Myönnettyjä avustuksia tarkastellaan kestäväen kehityksen näkökulmasta; ”oikeanlai-
nen avustus oikeaan kohteeseen”. Hyödynnetään avustustoiminnassa kirpputoreja ja
kierrätystä mahdollisuuksien mukaan.
- Ympäristöasiat pidetään esillä arjen tilanteissa neuvoen ja opastaen.
- Diakonian yksi perustehtävä on tuoda toivoa ihmisen elämään niin, että asiakkaan
omat voimavarat lisääntyisivät. Omien voimavarojen lisääntymisen myötä asiakas
pystyy huomioimaan myös ympäristönsä ja kantamaan vastuuta siitä omalta osal-
taan.
- Otetaan vastaan pieniä eriä kierrätystavaraa asiakkaille jaettavaksi ja toimitaan välit-
täjänä huonekalujen ja kodinkoneiden lahjoittajan ja asiakkaan välillä.

4. Koulutus ja yhteistyö

Ympäristöosaava -osaamistestin suorittaminen ja päivittäminen 2021-2022.

Esimiehen ja alaisten välisissä keskusteluissa ympäristöasiat sisällytetään tehtäväkuviin.

Teemaviikkoihin osallistuminen

Sähköpostien Signatures- toiminnon käyttöönotto ohjeistusten mukaan.

6.7. LÄHETYSTYÖ

Lähetystyön ympäristökasvatuksen yleistavoitteet:

- Seurakuntalaiset käsittävät oman toimintansa ja kristillisen uskon merkityksen kansainvälisen ja maailmanlaajan oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa.
- Seurakuntalaiset kunnioittavat ja kohtelevat jo pienestä pitäen kaikkia ihmisiä samanarvoisina, Jumalan luomina, ulkonäöstä, varallisuudesta, rodusta, kansallisuudesta, kielestä ja kulttuurista riippumatta.
- Seurakuntalaiset ovat valmiita jakamaan omastaan ja toimimaan kaukaisen lähimmäisen hyväksi.
- Kaiken ikäiset seurakuntalaiset oppivat, että jokapäiväinen leipä on Jumalan lahja, joka on tarkoitettu yhteisesti jaettavaksi niin, että se riittää kaikille.
- Seurakuntalaiset kykenevät tekemään eettisesti ja teologisesti perusteltuja valintoja sekä näkemään valintojen maailmanlaajuisia seurauksia.
- Seurakuntalaiset ovat valmiita kohtuulliseen elämäntapaan, välttävät ruoan ja veden tuhlailevaa käyttöä.
- Seurakunta tukee kehitysmaissa ihmisten elinolosuhteita parantavaa työtä.
- Seurakuntalaiset iloitsevat ja ovat kiitollisia Jumalan luoman maailman monimuotoisuudesta, oppivat tuntemaan erilaisia kulttuureita ja ovat vuorovaikutuksessa eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

Lähetystyön ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Kerhoissa, kouluvierailuilla ja lähetystilaisuuksissa annetaan tietoa kehitysmaiden olosuhteista, puhtaan veden ja ravinnon merkityksestä sekä mahdollisuuksista vaikuttaa maailmanlaajuisesti olosuhteita parantavasti.
- Lähetysnäyttelyt.
- Lähetystyöntekijöiden vierailut.
- Vieraat lähetyskentiltä.
- Seurakunnan nimikkotyö useissa eri maissa Aasiassa ja Afrikassa ja seurakuntalaisten sitouttaminen sen tukemiseen.
- Rohkaistaan seurakuntalaisia kummitoimintaan lähetysjärjestöjen kautta
- Annetaan seurakuntalaisille konkreettisia mahdollisuuksia tukea ympäristöä ja ihmisten elinolosuhteita parantavaa työtä kehitysmaissa: mm. lähetysjärjestöjen keräykset, Onnenlahjat (SLS) merkkipäivämuistamisena lahjatavaroiden sijasta, Tasauspäivät.
- Kaiken ikäisille suunnatut keräykset: Käytetyt postimerkit SLS:n huutokauppaan, villalangat ja tilkut käsityötalkoiden käyttöön, kirjakirppis
- Tapahtumat luonnon keskellä: lähetysseurat Ketturiutalla
- Seurakunta rukoilee lähetystyön ja lähetysmaiden ihmisten puolesta, rauhaa, jokapäiväistä leipää ja puhdasta juomavettä kaikille.
- Ruoan siunaaminen ja siitä kiittäminen yhteisissä kokoontumisissa.
- Lähetyssopeen ja myyjäisiin tehdään tuotteita kierrätys- ja luonnon materiaaleista.
- Retkipäivien rastipolut.
- Retkillä tutustutaan eri paikkakuntien nähtävyyksiin, luontoon ja historiaan

- Syysadon myyjäiset
- Ystävänpäivän ilta-ateria maahanmuuttajille muun seurakunnan kanssa.
- Lähetysjuhlien, –lounaiden ja muiden tarjoilujen järjestämisessä noudatetaan kohtuullisuutta, suositetaan terveellisiä ja ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja.
- Seurakunnan työntekijät ja vapaaehtoistoimijat noudattavat työssään ympäristöarvoja, välttävät materiaalin tuhlausta, lajittelevat jätteet sekä noudattavat kohtuullisuutta kaikessa toiminnassa.
- Seurakunnan tuki lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan nostetaan vähitellen 3 % iin verotuloista

6.8. MUSIIKKITYÖ

Musiikin avulla voidaan tukea ihmisen koko persoonallisuuden kasvua. Musiikki toimii ilmaisen ja tunteiden väylänä eri ikäkausina. Siksi musiikki on luonteva väline myös ympäristökasvatuksessa. Musiikin avulla voidaan luoda elämyksiä ja oppia ymmärtämään luontosuhdettamme.

Musiikkityön ympäristökasvatuksen konkreettinen toiminta:

Heinolan seurakunnassa musiikki on osana kaikkien työmuotojen ympäristökasvatusta:

- Lauluilla voidaan opettaa lapsille asioita luonnosta.
- Rippikoulussa käsitellään luomakuntaamme musiikin keinoin.
- Luontoaiheiset virret tukevat luomakunta-aiheisia jumalanpalveluksia.
- Musiikki toimii mieltä virkistävänä elementtinä vanhustyössä.
- Musiikkityön eri muodoissa luontoteemat ovat esillä pitkin vuotta

6.9. SAIRAALASIELUNHOITO

Sairaalasielunhoidon ympäristökasvatuksen yleistavoite:

Heinolan seurakunnan sairaalasielunhoito on evankeliumin viemistä niiden ihmisten luo, jotka eivät itse kykene muuten osallistumaan jumalanpalveluselämäänsä. Sairaalasielunhoidossa kohtaamme ihmisiä, joiden kyky huolehtia ja kantaa vastuuta omasta elämästään on rajoittunut tai he elävät toisten joka hetkisen avun varassa. Siksi sairaalasielunhoidossa keskeistä ei ole ympäristökasvatuksen näkökulmasta opettaa uusia toimintatapoja oman lähiympäristön suojeluun vaan pitää esillä kiitollisuutta kaikesta luodusta ja elämän pyhyiden kunnioitusta. Sekä ihmiselämä että luonto ovat pyhiä. Ihmiselämällä on Jumalan luomisessa antama arvo, samoin luonnolla on oma arvonsa. Luonnon kauneus ja hiljaisuus tuo ihmiselle Jumalan tarkoittamaa iloa. Luonto on ollut aikanaan, ja on edelleen, monelle sairaalasielunhoidossa kohdatulle merkittävä osa omaa hengellisyyttä. Sairaalasielunhoidossa ei painoteta

niinkään ympäristökasvatuksessa tiedon, taidon tai tahdon osuutta vaan tunnetason suhdetta luontoon (vrt. lapsityön tavoitteissa: tunne, taito, tahto, toiminta ympäristökasvatuksessa) ja sitä turvaa, että Luoja pitää edelleen huolen luoduistaan ja luomakunnastaan sekä kaikissa ihmisen elämän että luodun ympäristömme muutoksissa.

Sairaalasielunhoidon ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

- Sairaalasielunhoito toteutuu pääosin hartaushetkissä sisätiloissa. Nämä hartaushetket sisältävät usein musiikkia, Raamatun lukemista ja kuuntelemista sekä rukousta. Nämä kaikki; rukous, toisen ihmisen ja Jumalan sanan kuuntelu ovat myös ympäristön kannalta kestäviä lahjoja.
- Hartaushetkissä otetaan huomioon kirkkovuoden ajankohta, sairaalahartauksissa luetaan jumalanpalveluselämän ympäristöaiheisia tekstejä, vaikkapa luomakunnan sunnuntain.
- Enimmäkseen sairaalasielunhoito toteutuu tilanteissa, joissa ei ole mahdollisuutta viedä koolla olevia ihmisiä ulos, mutta hartauksiin voi tuoda palan luontoa. Vuodenaikaan liittyen hartaudessa voi hyödyntää esimerkiksi pajun- tai havunoksan, kukan tai kiviä tai myös veden äänien kuuntelua. Sairaalasielunhoidossa on mahdollisuus avata puheen ja käsillä olevien luonnon materiaalien avulla ovi Luojan luomaan maailmaan, tehdä suljettu tila avarammaksi, avata näkymiä taivaaseen asti.
- Niissä tilanteissa, joissa kohtaamme vielä itsenäisesti omissa kodeissaan asuvia ihmisiä, on tärkeää muistella elämässä yleisesti kestäviä ja hyviä asioita, myös ympäristön ja luonnon näkökulmasta. Myös oman keskeneräisyyden ja syyllisyyden näiden asioiden äärellä voi turvallisesti kohdata evankeliumin hengessä. Tärkeä on pitää esillä myös tulevaisuuden ja toivon näkökulmaa, sitä että itse voi nyt tehdä jotain omassa ympäristössään: sähkölaitteiden sammuksien sammutus, jätteiden lajittelu tai luonnon sadosta nauttiminen ja iloittamisen ovat luonnon arvostamista.

6.10. JUMALANPALVELUSELÄMÄ

Jumalanpalveluselämän ympäristökasvatuksen yleistavoite:

Vain olemalla esimerkillinen omissa toiminnoissaan voi seurakunta olla uskottava saarnatesaan ihmisen tehtävästä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana. Seurakunnan työntekijöiden on siis näytettävä omalla esimerkillään konkreettisia tekoja paremman ympäristön puolesta ja seurakunnan ympärivuotisessa toiminnassa on otettava huomioon luonto ja ympäristö.

Jumalanpalveluselämän ympäristökasvatuksen konkreettiset tavoitteet ja toiminta:

Ympäristöasiat pidetään esillä säännöllisesti jumalanpalveluselämässä, myös nuorten messuissa. Heinolan seurakunnassa vietetään vuosittain Luomakunnan sunnuntaita, minkä lisäksi järjestetään lukuisia ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia ja hartaushetkiä:

- Kylvösunnuntai (2. sunnuntai ennen paastonaikaa)
- Leipäsunnuntai (4. paastonajan sunnuntai)
- Kylvösiunaus (toukokuussa Lusin koululla)
- Eläinten joulurauhan julistus (Oinassillan metsässä Vierumäellä)
- Ketturiutan hartaus (heinäkuun 1. sunnuntai)
- Tähtiniemen jouluhartaus (yhdessä Heinolan ladun ja kyläyhdistys Sepän Tähden kanssa)
- Metsäkirkot rippileireillä ja partioleireillä.

Paastonajalla hiljennyttäessä pohditaan myös ympäristöasioita ja omia mahdollisuuksia tai voimattomuutta. Vastuuviikolla mietitään ihmisen vastuuta ympäristöstä ja muista luomakunnan olennoista.

Ympäristöaiheisia Raamatunkohtia:

Kirkon kalenterin antamat aiheet Luomakunnan sunnuntaista (joku sunnuntai toukokuun ja lokakuun välillä):

Ps 104: (1-5)10-15, 27-30 tai Ps 19,2-7

1Ms 1,1-11 (12-13), 24-28 (29 - 30) 31 -2,3 tai

Hoos 4, 1-3 tai

Joel 2, 2 -24

Ilm 4,11

Jh 1, 1-4

Muita Raamatunkohtia:

1 Ms 1, 28 Jumala siunasi ihmiset

1 Ms 2, 3 Jumala siunasi sapatin (ihmisen tulee levätä, myös kotieläinten, vrt 2 Ms 20,9 ja 5 Ms 5, 14)

1 Ms 2, jossa Jumala pani ihmisen viljelemään ja varjelemaan Eedenin puutarhaa

1 Ms 9, jossa Jumala antoi lupaukset Nooalle ja hänen jälkeläisilleen, sateenkaari liiton merkinä ihmisille ja eläimille

3 Ms 25 sapatti- ja riemuvuosi, aiheena, että maa saisi levätä

5 Ms 22, 1-4 auttaa palauttamaan omistajalleen tämän eksyneet lampaat ja härät

5 Ms 22, 6-7 (juutalaisen opetuksen mukaan Raamatun pienin käsky, vrt Mt 5, 17-19, jossa Jeesus varoittaa purkamasta pienintä käskyä), jos löytää linnunpesän emon ja poikien kanssa, niin ota poikaset ja anna emon lentää pois.

5 Ms 23 hygienia, leirin puhtaus

5 Ms 14, 22-29, tuli jättää satoa köyhälle, muukalaiselle ja leskelle

5 Ms 15 velallisen vapauttaminen, köyhän auttaminen

5 Ms 20, 19 älä kaada hedelmäpuuta saartaessasi kaupunkia

Jes 24 konteksti: tuhon ja siunauksen näkymät koko maailmassa

Jes 65,17: Sillä katso, minä luon uudet taivaat ja uuden maan

Jes 66,22

Jer 12,4 konteksti: Israel, kasvikunta, linnut ja eläimet tuhoutuvat

Hoosea 4,1-4 konteksti: Israel, luonto tuhoutuu ihmisten syntisen elämäntavan tähden

Sef 1,14 (etc.) konteksti: Israel ja maailma, tuho

2 Pt 3, 13 maailman tuho ihmisten syntisen elämän vuoksi

Ilm 16 ym luvut kuten edellä

Mt 5 - 7 vuorisaarnan ohjeita

Mt 5, 17-19 pienin käsky

Mt 5, 43-48 ihmisen kohtelemien

Mt 6, 25-34 ihmisen suhde luontoon

Roomalaiskirje 8, 1-23; luomakunta huokaa alistettuna pelastettujen ilmestymistä. Yleensä Uuden testamentin ohjeita: tehdä kaikki Jumalan kunniaksi 1 Kor 10, 31, kaikki tapahdukoon rakkaudessa, kaikki uskossa, toivossa ja rakkaudessa 1 Tes 1, 3, Jeesuksen nimessä Kol 3, 17 rukoillen, sydämestä Herralle, toisin sanoen kaikki elämää kunnioittaen, kuten luomissa.

Evangelis-luterilaisen kirkon ympäristöstrategia rakentuu Raamatun opettamien arvojen tukinnalle. Valistuksen aikana 1700-luvulla Pielisjärven kirkkoherrat Korpi-Jaakko (Jaakko Steenius vanh.) ja hänen poikansa Koski-Jaakko neuvoivat kansaa raivaamaan lisää peltoa korpeen ja perkaamaan koskia. Ajan hengen mukaisesti he toteuttivat Raamatun sanaa "...lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne." (1 Moos 1:28). Luonto oli voimavara, joka tuli valjastaa ihmisen täysimääräiseen käyttöön. Vuoden 1948 katekismuksen kristinopissa neuvotaan "Siihen kuuluu myös, että suojelemme luontoa ja kohtelemme eläimiä lempeästi." Tätä luonnonsuojelun vaatimusta perustellaan raamatunlauseella "Herra Jumala asetti ihmisen Edenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä." (1 Moos 2:15). Ihmisen tulee vastuullisena taloudenhoitajana varjella maailmaa eikä sortua luonnon tai eläinten riistämiseen.

Vuonna 2000 ilmestyneessä uudessa Katekismuksessa opastetaan seitsemännessä käskyssä: Älä varasta. Tätä käskyä selitetään, siten että "Ympäristön turmeleminen ja luonnon tasapainon järkyttäminen on varastamista tulevilta polvilta." Ihmisen suhde luomakuntaan on siis tasavertaista vuorovaikutusta, koska ihminen on osa Jumalan luomaa maailmaa. Seitsemännessä käskyssä tuodaan myös esille maailmanlaajuinen oikeudenmukaisuus, josta todetaan: "Jumalan luoma hyvyys on tarkoitettu kaikille. Rakkaus velvoittaa meitä huolehtimaan kaikkien toimeentulosta. Yhteinen vastuumme ulottuu koko ihmiskuntaan. Jos etsimme itsekkäästi omaa etuamme köyhien kustannuksella, varastamme niiltä, joiden elinehdot ovat kaikkein huonoimmat. Meidän on oltava valmiit tinkimään sekä henkilökohtaisesta että kansallisesta hyvinvoinnistamme."

7. TYÖMUOTOJEN VASTUUHENKILÖT

TYÖMUOTO	VASTUUHENKILÖ	MUUT
VARHAISKASVATUS	Heli Heikkilä	Riitta Konttinen
VARHAISNUORISOTYÖ	Sirkku Kovalainen	Jari Kovalainen
NUORISOTYÖ	Sirkku Kovalainen	Janna Renko
AIKUISTYÖ	Timo Lavoila	Irja Voutila
DIAKONIAITYÖ	Tarja Soppi	Maarit Kihlström
LÄHETYSTYÖ	Timo Lavoila	Irja Voutila
MUSIIKKITYÖ	Jukka Tabell	Ursula Hynninen Jukka Tabell
SAIRAALASIELUNHOITO	Maarit Kihlström	
JUMALANPALVELUSTYÖ	Janne Hatakka	Papisto

8. MUUN ORGANISAATION YMPÄRISTÖKASVATUS

Henkilökunnan ympäristökasvatusta on kaikki henkilöstölle annettu ympäristöohjeistus ja järjestetyt ympäristötapahtumat. Myös sosiaalisesta kestävästä kehityksestä (työhyvinvointi) huolehtiminen on osa henkilökunnan ympäristökasvatusta. Heinolan seurakunnan sisäiseen ympäristökasvatukseen liittyvät asiat on määritelty Heinolan seurakunnan ympäristöohjelmassa vuosille 2014 – 2017.

9. MENETTELY SEURANNAN, ARVIOINNIN JA YMPÄRISTÖKASVATUKSEN JATKUVUUDEN TAKAAMISEKSI

Vain harvat teot ympäristön hyväksi ovat kertaluonteisia. Seurakunnan toiminnalliset tavoitteet tuleekin luoda sellaisiksi, että niistä tulee luonteva osa seurakunnan toimintaa tästä eteenpäin. Uuden aloittaminen voi kertaluonteisesti edellyttää alkuun erityistä panostusta. Kaiken ei tarvitse olla valmista heti. Ympäristökasvatuksen toteutuminen on nähtävä myös vähittäisenä kehityksenä, pieninä askelina. Tätä kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Ympäristökasvatussuunnitelmassa mainitut toimenpiteet liitetään osaksi toiminnan suunnittelua ja -arviointia joka tehtäväalueella.

Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja toimenpiteitä laadittaessa ja toteuttaessa on syytä tarttua heti niihin epäkohtiin, joita tulee esille. Ympäristökasvatuksen toteutumisen esteenä olevat asiat on pyrittävä ratkaisemaan organisaation normaaleja vaikuttamisteitä pitkin. Tämän lisäksi huomattavat epäkohdat on syytä koota arvioinnin yhteydessä sekä saattaa kirjaukset päättäjien tietoon.

10. VINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

10.2. LUONNONSUOJELU

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Käsitellään luomiskertomusta elämyksellisesti. Luomiskertomus ja käskyt ovat hyvä kiinnekohta aiheille. Luontoteeman ympärille saa helposti eettistä keskustelua.
- Rakennetaan metsään alttari luonnonmateriaaleista ja pidetään ympäristöaiheinen hartaushetki
- Käsitellään tilaisuuksissa ja kerhoissa ympäristöasioita, esimerkiksi eläinten oikeuksia, kierrätystä ja ihmisen vastuuta luonnosta.
- Valitaan luomakunnan varjeluun liittyviä virsiä (esim. virret 455, 463, 567, 576 ja 602) ja järjestetään luontoaiheisia laulutilaisuuksia.
- Valitaan jumalanpalveluksiin ja hartauksiin erityisesti luonnonsuojeluun ja kansojenväliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät rukouksia ja virsiä (esim. synnintunnustus nro. 14, virsikirjassa nro 713 sekä otsikon "Luonto, työ ja kulttuuri"
- Pidetään ympäristöteemainen ulkoilmahartaus esimerkiksi hautausmaalla tai metsässä tai järjestetään sadonkorjuujumalanpalvelus.
- Pyydetään ympäristöteemalliseen tilaisuuteen ulkopuolinen alustaja esimerkiksi jostain kansalaisjärjestöstä tai sovitaan yhteistyöstä esimerkiksi kunnan ympäristösihteerin tai ympäristötoimiston kanssa.
- Kerätään materiaaleja luonnosta vaikka retkeillessä. Opetellaan, mitä ja mistä voi kerätä.
- Askarrellaan luonnonmateriaaleista. Tehdään vaikkapa auenneista kävyistä käpykukkia liimaamalla lastuja koloihin terälehdiksi.
- Tehdään pienoismetsä tai taulu erilaisista luonnonmateriaaleista alustalle.
- Otetaan jokamiehen oikeudet kerhojen, retkien tai leirien yhdeksi teemaksi.
- Järjestetään luontoretki tai vaellus ja nautitaan eväitä nuotion äärellä. Hyödynnetään lähilaavuja.
- Järjestetään marja- tai sieniretki ja otetaan sieni- ja lintuoppaita mukaan.
- Järjestetään sienikurssi.
- Harjoitellaan leirillä mato-ongen tekemistä ja kalastetaan.
- Tehdään luontopolku, jonka teemana on luominen, luomakunnan viljely ja varjelu.
- Tehdään luontopolku, jossa opetetaan kierrätystä, jätteenkäsittelyä yms.
- Annetaan lahjaksi puun tai kasvin taimi kylään tai kastekotiin mentäessä.
- Kirjoitetaan lehtiin artikkeleita tai mielipidekirjoituksia ympäristöasioista.
- Valmistetaan leireillä ja kerhoissa linnunpönttöjä (pojillekin mukava ja toiminnallinen askarteluvaihtoehto).
- Askarrellaan linnuille maittava joululahja. Tyhjään, pestyyn maitotölkkiin laitetaan rautalanka tai naru pystyyn, jossa on ankkurina puukeppi tölkin pohjaa vasten. Suolatomia pähkinöitä, jyviä ja siemeniä kaadetaan purkkiin 23 dl. Suolatonta kovettuvaa rasvaa, esim. munkinpaistorasvaa sulatetaan ja kaadetaan maitotölkkiin jyvien päälle, niin että ne peittyvät. Kun rasva on kovettunut, purkki revitään talikuution ympäriltä varoen pois. Rautalanka tai naru toimii ripustimena.
- Tehdään valokuvaus tai maalausretki luontoon.

- Osallistutaan hautausmaan talkoisiin.
- Järjestetään tai osallistutaan hautatoimen järjestämään hautausmaan perennakierrokselle.
- Tehdään erilaisista luonnonmateriaaleista maataideteoksia. Materiaaliksi voi valita esimerkiksi kivet, joita voi lajitella koon, värin tai muodon mukaan. Ne voidaan asetella muodoiksi, yhdistellä muihin materiaaleihin tai niistä voi tehdä rakennelmia. Teokset voivat olla käsitteellisiä, abstrakteja, kuvitteellisia, kertovia tai vertauskuvallisia. Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita
- Leikitään metsässä, tunnustetaan kasveja ja puita sekä leikitään ”metsästä löytyvillä leluilla”.
- Hyödynnetään ’Metsä vastaa’ -sivuston materiaaleja: Rakennetaan luontopolku valmiiden rastiavien avulla, käytetään luontoretkeillä valmiita työkortteja tai askarrellaan ja leikitään sivuston ohjeiden mukaisesti (www.metsavastaa.net opettajat ja oppilaat)
- Käpyjen keräyskilpailu on hyödyllistä ajanvietettä, sillä samalla saadaan kerättyä talteen askartelumateriaaleja. Kuka löytää suurimman ja tai söpöimmän pikkukävyn?
- Tehdään maatumiskoe (voidaan toteuttaa parhaiten kerhossa). Maahan haudataan syksyllä erilaisia jätteitä. Kuoppa kaivetaan auki keväällä ja tutkitaan, mitä on jäänyt jäljelle. Kysy maanomistajalta tai piha-alueen hoitajalta lupa.
- Tehdään kesäleirillä suodatuskoe. Ryhmille annetaan purkki ja pohjaton maitotölkki. Kukin ryhmä kerää erilaisia materiaaleja maitotölkkiinsä; yksi ryhmä sammalta, yksi heinää, yksi risuja, lehtiä, kiviä... (Huom. maanomistajalta lupa.) Maitotölkin nokka avataan, avonainen pohja käännetään ylöspäin ja tyhjä purkki laitetaan koko komeuden alle. Eri materiaaleilla täytettyihin tölkkeihin kaadetaan kuraista vettä ja tarkastellaan lopputulosta; minkä ryhmän purkkiin valuu puhtainta vettä. Siivotaan sotkut yhdessä.
- Öljyntorjuntakoe on myös leirihupia. Ryhmille annetaan pesuvadit, joihin luodaan ekokatastrofi lorauttamalla ruokaöljyä. Ryhmät saavat kokeilla erilaisia torjuntakeinoja ja katastrofin rajauskeinoja. Öljyä voidaan kokeilla imeyttää eri materiaaleihin, sekoittaa öljyä veteen tai kemiallista puhdistusta saippualla (saippualla ongelma näyttää häviävän, mutta todellisuudessa se muuttaa vain muotoaan.) Siivotaan sotkut yhdessä.
- Lumensulatuskoe onnistuu hyvin leirillä ja myös kerhossa, jos ei ota liian suurta sulatettavaa lumikimpaletta. Sulatettava lumi otetaan kulhoon ja odotellessa puuhataan muuta. Vesi kaadetaan läpinäkyvään astiaan ja tarkastellaan, mitä epäpuhtauksia lumessa onkaan ja mietitään mistä ne ovat lumeen tulleet. Pohditaan myös, mitä jokainen voi tehdä, jotta saasteet vähenisivät.
- Maalataan kerhoikkunaan maisema saippualla ja vesiväreillä tai pullopeiteväreillä. Kun luonnon asu vaihtuu ajan myötä, myös maisemamaalausta muutetaan.
- Hankitaan kerhokasvi, jota jokainen vuorollaan hoitaa. Taimen myös voi istuttaa maito, säilyke- tai viilipurkkiin.
- Ryhdytään kasvattamaan kukkia. Käytettyjä saviruukkuja voi hakea hautausmaan työntekijöiltä ja niitä voi maalata oman maun mukaan ja kylvää kukkia vaikka äitienpäivälahjaksi.
- Tehdään aarrekartta kerhon tai leirikeskukseen ympäristöstä. Aarteena voi olla pieniä lahjoja, iltapalatarvikkeet, lettutaikina, pelivälineet yhteiseen peliin tms.

- Salapoliisit pihapiirin laitamilla: etsitään missä kohti kulkee raja, jossa ei ihmisen aiheuttamat jäljet tai kuluminen enää näy luonnossa.
- Rakennetaan hyönteishotelleja

10.3. JÄTTEIDEN LAJITTELU

- Jätteiden lajittelua voidaan opetella kaikessa toiminnassa; pikkulasten kerhoista varttuneiden ryhmiin. Myös kerhotilaan järjestetään lajitteluja kierrätyspiste, jotta lajittelua voi opetella käytännössä.
- Opetellaan kompostointia.
- Järjestetään tarpeettomien tavaroiden tai lelujen vaihtopäivä.
- Keskustellaan käytännön toimenpiteistä, joilla on positiivinen vaikutus ympäristöön, esimerkiksi mitä vaihtoehtoja on muovisille tuotteille ja kuinka tulee lajitella jätehuoltomääräysten mukaisesti.
- Kerhoihin voi ottaa uusiokäyttöön pilttipurkkeja, lasipulloja, nappeja jne. Hyödynnetään jogurttipurkit vesiväri- ja liimakuppeina ja jäätelötikut liimatikkuina. Käytetään wc- tai talouspaperirullia askartelumateriaalina.
- Virkataan muovikasseista mattoja tai punotaan kahvipaketeista kasseja, joita käytetään säännöllisesti.
- Tehdään kauppakassi tai hedelmäpussi, joita käytetään säännöllisesti.
- Tehdään retki kaatopaikalle, kierrätyskeskukseen tai kirpputorille.
- Keskustellaan, mitä ongelmajätteet ovat ja miten ne pitää oikeaoppisesti hävittää.
- Tehdään sanomalehtisilpusta esim. lumiukkoja rypistämällä ensin paperit sopiviksi palloiksi ja liimaamalla päälle valkoisia suikaleita. Lopuksi lumiukko maalataan ja koristellaan
- Pidetään ompeluseura: uudistetaan omia tai kierrätettyjä vaatteita tai niistä tehdään jotain aivan uutta.
- Leikataan käytetyistä vaatteista askarteluihin valmiita tilkkuja tai matonkuteita, joista voi tehdä pienoisyrijiä, verkkokasseja, punoa vöitä jne.
- Tehdään linnunruokintateline maitopurkista.
- Askarrellaan säilykepurkeista kynäpurkki tai tuikkukuppi.
- Askarrellaan pilttipurkeista tuikkulyhty tai enkeli.
- Haetaan hautausmaan työntekijöiltä käytettyjä lasisia hautakynttilöitä. Maalataan ja koristellaan ne uusiokäyttöön.
- Pidetään roskan uusi elämä –tietovisailu. Pyydetään ryhmää keksimään mahdollisimman monta uutta käyttötarkoitusta jollekin käytöstä poistetulle tuotteelle tai vaikka käytetylle maitotölkille.
- Lähetyksen kirpputori kokonaisuutena on mahtava ympäristökasvattaja: kulutuksesta kierrätykseen. Innostetaan uusia vapaaehtoisia kirpputorin toimintaan.
- Ostetaan tai pyydetään lahjoituksina kirpputoreilta kaupaksi menemättömiä materiaaleja erilaisten kerhojen käyttöön.
- Uusiokäytetään toimistojen ja muiden seurakunnan tilojen paperiroskat esim. askartelussa silppuna tai käsintehdyn paperin valmistuksessa, paperimassatöissä, veistoksissa, reliefeissä.

- Valitaan tiedotteiden painatukseen kierrätysmateriaaleista tehtyjä papereita ja ympäristöystävällisiä painovärejä.
- Vähennetään paperin käyttöä toimistossa tietoisesti. Ylimääräisten kirjeiden tai rippikoulun oppitunneilla tai kerhoissa jaettavien monisteiden määrää voidaan vähentää jonkin verran toiminnan siitä kärsimättä. Kopioimalla kaksipuolisesti ja kaksi sivua samalle arkille paperin määrää voidaan vähentää oleellisesti.
- Hyödynnetään käytetyt kirjekuoret uudelleen sisäisessä postissa ja tehdään turhista monisteista muistilappuja.
- Otetaan kirjekuorista postimerkit talteen ja lähetetään ne SLS:aan huutokaupattaviksi. Myös seurakuntalaiset voidaan kutsua mukaan postimerkkitalkoiisiin.
- Jäädytetään lyhtyjä ämpärissä tai maitotölkeissä. Säilyketölkistä voi tehdä palamattoman lyhdyn rei'ittämällä peltiä nauloilla.
- Pyydetään leiriläisiä ottamaan omat käsipyyhkeet leireille mukaan, jotta tarvitsisi käyttää paperisia käsipyyhkeitä mahdollisimman vähän. Lastenleireillä ja kerhoissa paperipyyhkeet voi puolittaa.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Tehdään roskienkeruuretki: Siivotaan vaikka jokin huolenpitoa kaipaava, yhteisesti käytetty puisto, tienpätkä, ulkoilureitti, metsikkö... Alue kannattaa olla lähellä kerho- tai kokoontumistilaa, jotta alueen siisteyttä voi helposti ja hauskaasti tarkkailla jatkosakin.
- Askarrellaan tsegetsege –soittimia, rautalangoista ja tyhjistä säilyketölkeistä afroautoja, jätelangoista guatemalalaisia huolinukkeja.
- Duunaustyöpaja: omia tai kierrätettyjä vaatteita tai tavaroita uudistetaan tai niistä tehdään jotain aivan uutta.
- Rölli-peikko–jäteaskartelu: Kasaamataide, kollaasi tai sekatekniikka töitä voidaan tehdä roskista.
- Rakennetaan Röllin pesä luonnosta löydettyistä materiaaleista. Vai tehdäänkö Röllikylä?
- Röllikylässä tapahtuu kummia: Tehdään vahasta, savesta, paperimassasta, luonnonmateriaaleista Röllihahmoja. Kehitellään juoni tarinaan, mitä tapahtuu Röllikylässä. Kuvataan vaihe vaiheelta lavastetut kuvat, joissa itse tehdyt hahmot seikkailevat. Puhakuplat liitetään tulostettuihin kuviin. Röllikylän tapahtumat voidaan myös kuvata videolle, mutta filmi kannattaa leikata jo kuvatessa

10.4. KESTÄVÄ KEHITYS

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Järjestetään ympäristömerkkietovisa: Kuinka monta erilaista ympäristömerkkiä tunnistat?
- Kootaan mainosraati ruotimaan lehtien mainoksia. Kiinnitetään huomio mm. siihen saako kuluttaja selville, kuinka ympäristöystävällinen tuote on ja miten ja missä se on

valmistettu. Tutustutaan samalla ympäristömerkintöihin. Millä perusteella niitä annetaan tuotteisiin? Kuinka paljon lähikaupan tuotevalikoimassa on näillä merkeillä varustettuja tuotteita?

- Puhutaan lämpimän veden käytön vähentämisestä ja koetetaan edetä sanoista tekoihin.
- Keskustellaan keinoista, joilla arkielämässä voi helposti säästää sähköä ja vettä. Tilaisuuteen voidaan kutsua myös ulkopuolinen alustaja.
- Hankittaessa tavaroita kiinnitetään huomiota laatuun. Ostanko laadukasta, joka kestää tai on korjattavissa vai kertakäyttöistä? Voi myös miettiä, onko hankinta ollenkaan tarpeellinen, vai saisiko jostain lainaan tai voiko sen hankkia yhteisesti.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Työmuodoilla olevia leluja, pelejä, kirjoja ja muuta materiaalia kierrätetään taloudellisesti käyttäjältä toiselle.
- Puhutaan lasten lähetysnäyttelyssä veden merkityksestä ja sen saannin avustamisesta.
- Jätteseuranta kotona tai kerhotilalla: Kuinka paljon tulee sekajätettä ja kierrätettävää jätettä?
- Sähköpihi: Kaikki saavat roolin olla pihejä. Tarkastetaan kerhotilan tai kodin sähkölaitteiden sähkönkulutus määrät. Miten voisi säästää sähköä?

10.5. YHTEISVASTUU

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Rakkauden, kunnioituksen ja sitoutuneisuuden kehittäminen on tärkeää. Työn jatkuvuuden kannalta seurakuntalaisten sitoutuneisuus on välttämättömyys. Vapaaehtoisia pitää myös huoltaa, järjestää virkistymahdollisuuksia ja tukea.
- Kehitellään osallistumistapoja, jotta lähimmäinen tulisi autetuksi kaukana ja lähellä.
- Hyödynnetään Kirkon Ulkomaan avun materiaaleja sekä aineistopankin toimintaideoita.
- Osallistutaan kirkon vastuuviikolle lokakuussa.
- Toteutetaan Kirkon Ulkomaanavun Toivon vaellus (kts. www.kua.fi).
- Innostetaan eri ikäisiä osallistumaan Yhteisvastuu –keräykseen ja tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia olla avuksi.
- Yhteisvastuukeräykseen liittyvässä tiedotuksessa kerrotaan Reilusta kaupasta ja vastuuviikon teemoja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan.
- Ensiaputaidot voi olla kerhokerran teema. Myös auttamishalukkuuteen voidaan vaikuttaa, kun taidot ovat ajan tasalla.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Käyttäytymismallien opettelu aloitetaan jo pienestä pitäen. Seurakunnan työntekijöiden tulee näyttää esimerkkiä, joten etenkin lasten ja nuorten parissa toimivilta työntekijöiltä ja vapaaehtoisilta vaaditaan hyvää käytöstä.
- Kotikortti on kerhossa tehty kortti, johon kerätään sovittuna aikana merkintöjä itse tehdyistä kotitöistä. Hyvä aika on viikko tai kaksi.
- Ystävänpäivän nuortenillat, kerhot, tapahtumat, vierailut.
- Erilaisissa laitoksissa käydään vierailulla.
- Lähetystyöstä ja kaukaisista lähimmäisistä kertominen on tärkeää. Lapsia voi kutsua esim. elämykselliseen lähetysnäyttelyyn. Kerhoihin voi myös kutsua lähetystyöntekijän kertomaan työstään.
- Leireillä ja kerhoissa opetellaan toimimaan erilaisten ihmisten kanssa, kunnioittamaan muita ja oppimaan toisilta.
- Kerhokummi tai -mummi.
- Talotarkastus on hauska tutkimusmatka talon käyttäjiin. Haastatellaan kerhotilan, kirkon, seurakuntatalon käyttäjiä. Miksi ja kuinka usein he käyvät siellä, kenen kanssa, mitä siellä tapahtuu silloin, mitä haluaisivat muuttaa tai kehittää, mikä häiritsee, aikooko tulla uudestaan.

10.6. EETTINEN KULUTTAMINEN

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Mistä voisi luopua ja millä perusteella valitsen ostokseni –keskustelu. Painavatko eettiset tai luonnonarvot valinnoissa? Hankitko kestävästä, korjattavissa olevaa vai kerta-käyttöistä?
- Otetaan Reilun kaupan järjestelmä ja tuottajat mukaan seurakunnan esirukouksiin tai käsitellään Reilun kaupan viljelijöiden elämää saarnassa tai hartauksissa. Virikkeitä ja viljelijätarinoita löytyy Reilun kaupan edistämisyhdistyksen kotisivuilta osoitteesta ja esitteistä.
- Ostetaan Reilun kaupan tuotteita ja keskustellaan niistä kokoontumisissa.
- Pyydetään jostain järjestöstä alustaja kertomaan eettisestä kuluttamisesta ja Reilusta kaupasta.
- Järjestetään lauluilta oikeudenmukaisuuden teemasta esimerkiksi kuorossa, piireissä tai nuorten illoissa.
- Onnen –lahjakortti tai Toisenlainen Lahja on hyvä lahjaidea. Turhan krääsän sijasta voi antaa esim. SLS:n vaihtoehtolahjakorttina vaikka raikasta vettä, jolloin tuetaan 20 eurolla kehitysmaan vesiprojekteja. Mietitään myös muita aineettomia tapoja antaa läheisille lahjoja.
- Tutustutaan kerhoissa vaikkapa Vastuullisen ostajan ruokaostoskirjaan, toimittanut Ulf Särs. Myös internetistä löytyy useita vastuullisen ostajan oppaita.
- Kootaan ostoskori, johon kerätään Reilun kaupan tuotteita tai luomutuotteita. Tehdään hintavertailuja ja makutestejä Reilun kaupan tuotteet tai luomu vastaan ns. tavalliset tuotteet.
- Haastetaan yhteistyötahoja ja seurakuntalaisia siirtymään Reilun kaupan kahviin ja teehen vähintään Reilun kaupan viikkojen ajaksi lokakuussa.

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Kokkikerhon kerholaiset voivat mennä kerhonojajien mukaan joku kerta kauppaan. Siellä voidaan opetella asiointia kaupassa, järkevää ostamista, hinta ja laatuvertailua. Myös kotimaisuuden, lähiruuan ja luomun tarkastelu onnistuu yhteisellä kauppareisulla.
- Mistä voisin luopua toisten hyväksi? Haluaisiko vaikka kerholaiset olla syömättä karkkia viikon ja lahjoittaa näin säästyneet karkkirahat valitsemaansa avustuskeräykseen?
- Tehdään mainoksen vastamainos; suunnitellaan kerhossa juliste, joka ohjaa vastuulliseen kuluttamiseen.
- Teetetään rippikoululaisilla ryhmätyö Reilun kaupan perusteista kansainvälisen diakonian oppitunnilla. Materiaaliksi sopivat esimerkiksi Reilun kaupan perusesitteet, joita voi tilata nettilomakkeella
- Vanhat konstit on monesti paremmat kuin pussillinen uusia. Voidaan tutkia itse tehdä ja kokeilla vanhoja työskentelytapoja ja tarvekalujen tekoa. Pyydetään vieraaksi joku vanhempi henkilö, joka kertoo miten ennen tehtiin, kun ei ollut sitä taikka tuota tavaraa tai konetta.

10.7. KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kaikille ikäryhmille soveltuvia toimintaideoita:

- Harrastetaan kirkkobongausta: Retkillä tutustutaan matkan varrella ja määränpäässä oleviin kirkkoihin ja kappeleihin. Valokuvataan kirkkoja ja etsitään tietoa niiden historiasta.
- Kotiseurakunta tutuksi: Järjestetään retkiä kappeleihin ja hautausmaihin. Tutustutaan niiden historiaan, kasvillisuuteen ja kulttuuriperintöön.
- Tutkitaan hautausmaiden vanhoja hautamuistomerkkejä. Mitä ne kertovat entisajan elämästä?

Erityisesti lapsille ja nuorille soveltuvia toimintaideoita:

- Omasta kotikirkosta kuuluu leikki ja laulu. Leikki on tilan havaitsemista ja maailman haltuun ottoa, vakavaa ja hauskaa. Kirkossa saa olla.
- Havaittuun ympäristön epäkohtaan pureudutaan tiedon ja erityisesti toiminnan avulla, näin nuoret kartuttavat ja kehittävät toimintatapojaan. Samalla heidän usko omiin toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksiinsa vahvistuu ja tunneside ympäristöön voimistuu. Innostetaan kaikkia miettimään yhdessä, mistä tämä johtuu. Onko jossain asiat toisin ja mistä syystä? Voitaisiko asiaa lähteä muuttamaan? Miten? Ketkä? Mistä tietoa? Mitä maksaa? Materiaalit? Aikataulut?
- Salapoliisit kirkossa: Kirkkosalista otetaan valokuvia. Lasten tehtävä on löytää kirkko-tilasta kuvatut kohteet, näin lapset pääsevät tutkimaan yllättävistä kuvakulmista kotikirkkoon. Kuvia kannattaa ottaa läheltä ja kaukaa, helposti tunnistettavista kohteista ja sitten vähän haasteellisempia.

- Aistit auki kirkossa: Millaisia tuoksuja löydämme? Miltä tuoksu ehtoollisviini, tuohus, kukat...? Miltä katto näyttää, kun sitä katsoo selällään? Onko vihkiryijy karhea vai ihanan pehmeä? Löytyykö oma lempiväri kirkkotaideteoksesta tai liturgisista väreistä? Millaisia ääniä kuuluu? Miltä hiljaisuus kuulostaa? Missä kohtaa lattia tai seinä on kylmin, karhein, silein tai kaunein?
- Millainen on unelmien leikkipaikka, kerhotila tai kirkko? Maalataan, kerätään kollaasi, muovailaan tai rakennetaan pienoismalli aiheesta.
- Annetaan lapselle kamera, jotta hän saa itse ottaa kuvia siitä, mikä kiinnostaa häntä ja aivan omasta näkökulmasta ja valitsemastaan kuvakulmasta. Kuvista voi tehdä näyttelyn ja niistä voi keskustella.
- Alttaritaulu, fresko, reliefi tai veistos ansaitsee myös huomion. Mitä näet? Millainen tunnelma siinä on? Mitä siinä tapahtuu? Yksityiskohtien (esim. joku kuvan henkilö, tai veistoksen reikäiset ja runnellut kädet) etsiminen ja pohtiminen; miksi ne ovat juuri sellaiset, mitähän se voisi tarkoittaa. Raamatunkertomusten ja taideteosten yhtymäkohdat ovat myös hyvä keskustelun aihe.
- Leiri- ja retkipaikoiksi valitaan turvallisia ympäristöjä. Pihan, sisäilman, välineiden ja ympäröivän luonnon tilaa ja toimintamahdollisuuksia tarkastellaan valittaessa kohdetta.
- Yhteisen omaisuuden arvostus on vaikkapa sitä, että jos jotain menee rikki, niin siitä kerrotaan heti. Olipa se sitten ollut vahinko tai rikottu tahallaan. Homma korjataan yhdessä ja jos ei osata, niin pyydetään apua.
- Suomen, suomalaisuuden, isänmaan ja Suomen lipun arvostusta voidaan välittää nuorille.
- Talotarkastus –leikissä voitte valita jokaiselle jonkin roolin (työntekijä, kerholainen, nuori, aikuinen, eläkeläinen, ensikertaa vieraileva...), jonka ”silmin” koette tilan. Eläytykää rooleihinne ja miettikää miten rakennus vastaa tarpeisiin ja onko se luonnon kanssa tasapainossa. Mitä miellyttävää ja epämiellyttävää löydätte? Mikä on viihdyttävää? Mitä ikkunoita näkyy? Millaisia värejä ja muotoja talossa on? Löytyykö ekoajattelua? Miten ihmisten kanssakäyminen näkyy talossa?
- Sokkokuljetus: parit kuljettavat toisiaan ympäri rakennusta. Kuljettaja ohjaa sokkoa jonkin aikaa ja pysäyttää sokon jonkin esteen, esineen tai rakenteen eteen. Sokon tehtävä on tunnustelemalla päätellä, missä kohden rakennusta he ovat.
- Piirretään kirkko sisältä tai ulkoapäin, paikanpäällä tai ulkomuistista.
- Piirtäkää pohjapiirros ja kartta esim. kerhotilasta ja sen pihapiiristä ulkomuistista. Vertailkaa valmiita piirroksia. Kaikki eivät muista samalla tavalla kaikkia rakenteita ja yksityiskohtia. Onko jokin kaikkien mielestä tärkeä asia jokaisessa piirroksessa (esim. askartelupöytä, liukumäki, kerhoalttari...)
- Majan voi suunnitella yhdessä, miettiä soveltuvia materiaaleja, rakentaa sisälle tai ulos. Sisällä voi kuiskutella, syödä eväitä, pitää hartauden...

11. YMPÄRISTÖKASVATTAJAN KYMMENEN KULTAISTA OHJETTA

1. Muista asioiden moninäkökulmaisuus.
2. Luo positiivinen ilmapiiri.
3. Älä korosta liikaa kielteisiä, pelottavia asioita.
4. Muista 'Pisaroista muodostuu meri' -periaate eli pienikin teko ympäristön suojelemiseksi on tärkeä. Kun pelastat puun, olet pelastamassa maailman metsiä.
5. Luo yhteisen sitoutumisen henki. Ympäristöasiat eivät ole ekoväen tai luontoväen asioita, vaan meidän kaikkien.
6. Kuuntele huolellisesti ja kunnioittavasti vastaväitteitä, jotta oma vastauksesi olisi oikein perusteltu vastaanottajan kannalta.
7. Luo positiivinen tulevaisuuden kuva, sen uhallakin, että itse näet asiat joskus synkkinä.
8. Kytke ympäristövastuuseen sitoutuminen kuulijoillesi siten, että huomioit heidän omat arvolähtökohtansa.
9. Käytä kaikkia mahdollisia keinoja, taiteesta tieteeseen.
10. Anna kuulijoidesi löytää itse vastaukset, näkemykset ja siten sitoutumisen mahdollisuus.

Lähde: Riitta Wahlström 1993

(<http://cc.joensuu.fi/~kentz/silva/tehtavat.html>).

12. LINKKEJÄ YMPÄRISTÖKASVATUKSEEN

- www.sykse.net/sykse/linki.htm
- Ajatuksia seurakunnan ympäristöryhmille (varsinkin nuorisotyötä varten) www.evl.fi/kkh/to/kdy/kirkhakkinen.htm
- Energiensäästö www.motiva.fi/fi/julkaisut, www.energiensaastoviikko.fi
- Fiksu tuottaa vähemmän jätettä www.ytv.fi/FIN/fiksu
- Kestävä kehitys <http://www.edu.fi/teemat/keke/>
- Metsät (paljon hyviä toiminta- ja askarteluideoita ja materiaalia luontopoluille tai metsäretkille)
- www.metsavastaa.net/opettajat_ia_oppilaat, www.metsavastaa.net/tarhoille_jakerhoille
- Ympäristöasiat www.tampere.fi/ekokumppanit/moreenia/oppimateriaali/index.html, www.wwf.fi/ymparisto/ymparistokasvatus/
- Ympäristömerkki www.sfs.fi/joutsen
- Ongelmajätteiden käsittely <http://www.ongelmajate.fi/>
- Eettinen kuluttaminen, www.eettinervalinta.fi, www.eettinenkuluttaja.net, www.kaapeli.fi/opus/
- Globaalikasvatusta, lainattavia näyttelyitä ja kuvakertomuksia
- global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15812&contentlan=1&culture=fiFI
- Kehitysyhteistyön palvelukeskus www.kepa.fi/
- Kirkon Ulkomaanapu www.kua.fi
- Kirkon ulkomaanavun toisenlainen lahja www.toisenlainenlahja.fi
- Maailmankoulu (kattava linkkilista mm. ympäristö- ja kansainvälisyyskasvatuksesta) www.maailmankoulu.fi/materiaali.html
- Rauhantalkoot www.ykliitto.fi/maakansa/rauhantalkoot/index.html
- Reilu kauppa www.reilukauppa.fi
- Arkkitehtuurikasvatus opetusaineistoa www.ampiainen.fi, www.arkkitehtuurikasvatus.fi/opetusaineistoa.php
- Kasvit – elävää kulttuuriamme www.edu.fi/oppimateriaalit/kasvikulttuuri/index.htm
- Kestävät yhdyskunnat www.edu.fi/teemat/keke/yhdyskunnat/index.html
- Rakennusperintö www.rakennusperinto.fi
- Suomen Kirjallisuusseuran opetusmateriaaleja www.finlit.fi/tietopalvelu/paketit.htm

LÄHTEET:

Heinolan seurakunnan ympäristökatselmus. 2009. Koonnut Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Heinolan seurakunnan ympäristöohjelma vuosille 2010 - 2013. 2009. Koonnut Eija Leskinen. Heinolan seurakunta.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. 2005. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja. 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1

Rovaniemen seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelma. 2008. Työryhmä Pirita Bucht, Sirpa Hiilivirta, Sanna Kerola, Sanna Kopra, Markku Kukkonen, Seija Luomaranta, Merita Orell-Kiviniemi, Elina Rask-Litendahl. Rovaniemen seurakunta.

Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelman perusteet. 2008. Espoon seurakuntayhtymä.

Turun ja Kaarinan Seurakuntayhtymä, Ympäristökasvatussuunnitelma. 2008. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä.

***Hän rakastaa ja siunaa tietä
ja antaa teidän kasvaa suureksi kansaksi.
Hän siunaa teidän jälkeläisenne,
maanne hedelmät, viljanne, viininne ja öljynne
ja tekee suuriksi teidän karjalaumanne siinä maassa,
jonka hän on esi-isillenne vannomallaan valalla luvannut teille.
5. Moos. 7:13***